

Właściwości psychometryczne Kwestionariusza do Badania Zaburzeń Odżywiania u Kobiet (KBZOK)

Psychometric properties of the Women's Eating Disorder Questionnaire

Beata Pawłowska¹A,B,D,F,G, Emilia Potembska²B,C,D,E,F

¹II Klinika Psychiatrii i Rehabilitacji Psychiatrycznej Katedry Psychiatrii Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

²Zakład Pielęgniarstwa Psychiatrycznego Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Streszczenie

W artykule przedstawiono etapy budowy Kwestionariusza do badania Zaburzeń Odżywiania u Kobiet (KBZOK). W pierwszym etapie utworzono kwestionariusz składający się z 64 z itemów. Pierwotną wersją Kwestionariusza przebadano 185 kobiet. Wstępnie odrzucono itemy o słabej wariacji. W kolejnym etapie pracy wykonano analizę czynnikową, na podstawie której wyodrębniono cztery czynniki (skale): (1) Negatywny obraz własnego ciała, (2) Objadanie się, (3) restrykcyjne diety, (4) Przeczyszczanie. Odrzucono itemy o najniższych ładunkach czynnikowych oraz o najniższych wskaźnikach swoistości czynnikowej. Wyodrębnione czynniki wyjaśniają łącznie 63% wariacji. Ostateczna wersja kwestionariusza składa się z 37 itemów. Współczynniki rzetelności dla poszczególnych czynników wynoszą: dla skali - Negatywny obraz własnego ciała alfa Cronbacha=0,93, dla skali - Objadanie się alfa Cronbacha=0,92, dla skali - Restrykcyjne diety alfa Cronbacha=0,92, a dla skali - Przeczyszczanie alfa Cronbacha=0,77.

Słowa kluczowe: zaburzenia odżywiania, kobiety, kwestionariusz

Abstract

The article presents the successive stages of development of the Women's Eating Disorder Questionnaire (KBZOK). As the first stage, a questionnaire consisting of 64 items was developed. This preliminary version of the questionnaire was used to investigate 185 women. The items with weak variation were withdrawn. In the next stage, factor analysis was carried out, on the basis of which four factors (scales) were elicited: (1) Negative body image, (2) Binge eating, (3) Restrictive diets, and (4) Purging. Items with the lowest factor loadings and the lowest factor specificity indexes were rejected. The factors identified explained 63% of the total variance. The final version of the KBZOK questionnaire consisted of 37 items. The coefficients of reliability for the individual factors were Cronbach's alpha = 0.93 for Negative body image, Cronbach's alpha = 0.92 for Binge Eating, Cronbach's alpha = 0.92 for Restrictive diets, and Cronbach's alpha = 0.77 for Purging.

Keywords: eating disorders, women, questionnaire

Procedura budowy kwestionariusza

W niniejszym artykule opisano procedurę budowy Kwestionariusza do Badania Zaburzeń Odżywiania u kobiet. Pierwotna wersja kwestionariusza składała się z 64 itemów opisujących objawy zaburzonych postaw wobec odżywiania i własnego ciała. Tą wersją kwestionariusza zbadano grupę 185 kobiet w wieku od 16 do 19 roku życia. Badane miały możliwość udzielania następujących odpowiedzi: „nigdy”, „rzadko”, „czasem”, „często”, „zawsze”, za które otrzymywały odpowiednio: 0, 1, 2, 3 lub 4 punkty. Dla każdego itemu obliczono wartości średnie, skośność oraz wyniki maksymalne i minimalne. Następnie dokonano przesiewu pytań i odrzucono itemy o słabej wariacji oraz dużej skośności.

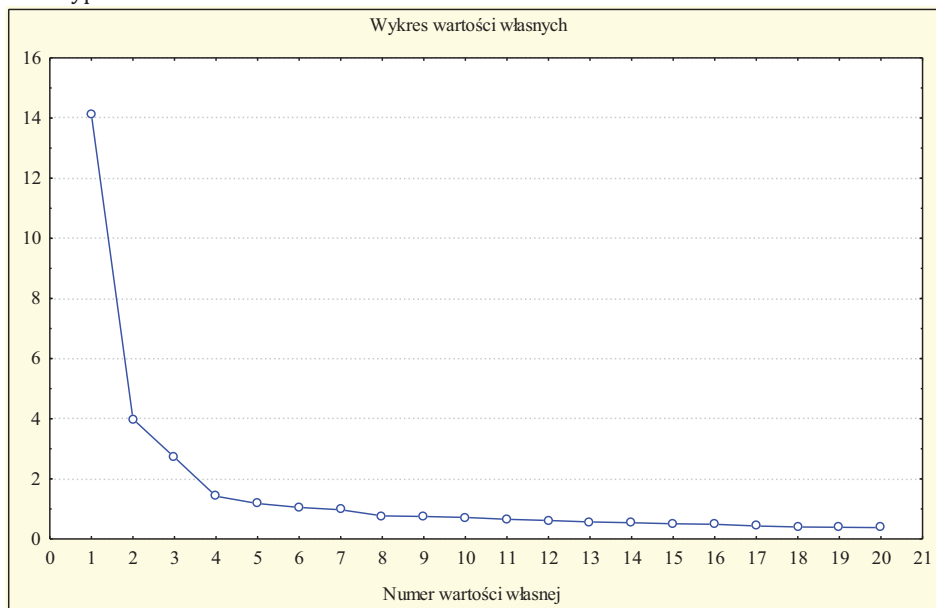
Dalsze analizy zmierzały do ustalenia wymiarów zaburzonych postaw wobec odżywiania i własnego ciała. W tym celu zastosowano analizę głównych składowych. Testy Kaisera-Mayera-Olkina: miara KMO adekwatności doboru próby była równa 0,921, a Test sferyczności Bartletta był bardzo istotny (χ^2 -kwadrat=4708,28; df =595; p <0,0001).

Za optymalne uznano rozwiązanie 4-czynnikowe z uwagi na: kształt krzywej ospyska – punkt spłaszczenia od 5-go czynnika oraz interpretowalność czynników (Wykres 1).

Odrzucono itemy o najniższych ładunkach czynnikowych oraz o najniższych wskaźnikach swoistości czynnikowej. Swoistość czynnikowa jest różnicą pomiędzy kwadratem współczynnika korelacji i -tej pozycji z danym czynnikiem a sumą kwadratów danej pozycji, z pozostałymi czynnikami i stanowi wskaźnik wyłączności skorelowania danego itemu z danym czynnikiem, na tle korelacji z innymi czynnikami.

Następnie zweryfikowano strukturę czynnikową 37 wybranych itemów, ponownie obliczając analizę głównych składowych. Potwierdziła ona stabilność czteroczynnikowej struktury kwestionariusza. W tabeli 1 zamieszczono ładunki czynnikowe oraz wskaźniki swoistości czynnikowej poszczególnych itemów tworzących ostateczną wersję Kwestionariusza do Badania Zaburzeń Odżywiania u Kobiet.

Wykres 1. Wykres ospyska

Tab. 1. Struktura czynnikowa ostatecznej wersji Kwestionariusza do Badania Zaburzeń Odżywiania u Kobiet

Itemy	Ładunki czynnikowe				Swoistość czynnikowa			
	1	2	3	4	1	2	3	4
Uważam, że mam za grube uda	0,76	0,08	0,22	-0,04	0,52	-0,62	-0,53	-0,63
Uważam, że mam za duży brzuch	0,74	0,16	0,11	-0,04	0,51	-0,53	-0,56	-0,58
Bardzo pragnę schudnąć	0,73	0,15	0,21	0,00	0,46	-0,55	-0,51	-0,60
Nie podoba mi się moje ciało	0,77	0,17	0,29	0,20	0,44	-0,69	-0,58	-0,67
Nie lubię swoich bioder	0,70	0,11	0,15	0,20	0,41	-0,54	-0,52	-0,48
Nie potrafię polubić swojego ciała	0,72	0,22	0,13	0,28	0,37	-0,57	-0,63	-0,50
Wstydę się swojego ciała	0,75	0,27	0,15	0,34	0,36	-0,63	-0,73	-0,55
Uważam, że mam za grube pośladki	0,58	0,07	0,28	-0,11	0,25	-0,42	-0,28	-0,41
Rozebranie się na plaży, na basenie jest dla mnie niemożliwe, gdyż uważam, że jestem za gruba	0,65	0,13	0,29	0,30	0,24	-0,58	-0,45	-0,43
Gdy patrzę na moje ciało czuję obrzydzenie	0,66	0,25	0,33	0,16	0,23	-0,50	-0,40	-0,58
Zazdroszczę osobom szczuplejszym ode mnie	0,66	0,19	0,41	0,13	0,23	-0,59	-0,33	-0,63
Uważam, że jestem za gruba	0,61	0,05	0,46	-0,07	0,15	-0,58	-0,16	-0,58
Jedzenie jest metodą łagodzącą stres	0,07	0,83	0,04	0,01	-0,68	0,68	-0,69	-0,69
Objadam się, gdy jestem na kogoś zła	0,14	0,83	0,10	0,24	-0,74	0,60	-0,76	-0,67
Jem, gdy jest mi smutno	0,22	0,81	-0,05	0,17	-0,63	0,57	-0,73	-0,67
Jem, gdy jestem zdenerwowana	0,24	0,81	0,17	0,14	-0,65	0,55	-0,70	-0,72
Jem, gdy jestem nieszcześliwa	0,12	0,77	0,17	0,18	-0,63	0,51	-0,61	-0,60
Jem, gdy czuję się samotna	0,18	0,74	0,07	0,17	-0,55	0,49	-0,61	-0,56
Jedzenie uspokaja mnie	0,03	0,67	0,21	-0,02	-0,49	0,40	-0,40	-0,49
Objadam się	0,11	0,68	0,23	-0,09	-0,51	0,39	-0,43	-0,52
Gdy jestem sama objadam się	0,25	0,64	0,23	0,25	-0,46	0,23	-0,48	-0,45
Stosuję diety celem obniżenia masy ciała	0,34	0,07	0,78	0,00	-0,50	-0,71	0,48	-0,72
Korzystam z informacji na temat diet z Internetu	0,24	0,25	0,76	0,03	-0,59	-0,57	0,46	-0,70
Znam wartość kaloryczną każdego zjadanego produktu	0,19	0,20	0,73	0,03	-0,54	-0,53	0,46	-0,61
Kilka razy w tygodniu sprawdzam czy nie przytyłam	0,28	0,14	0,66	0,06	-0,38	-0,49	0,33	-0,52
W Internecie znajduję wiedzę o sposobach obniżenia masy ciała	0,35	0,12	0,68	0,16	-0,39	-0,60	0,31	-0,57
Ścisłe liczę kalorie spożywanych posiłków	0,16	0,21	0,69	0,37	-0,63	-0,59	0,27	-0,41
Mogę powiedzieć, że stosuję restrykcyjną dietę	0,10	0,17	0,64	0,34	-0,55	-0,51	0,26	-0,34
Podstawą mojej diety są owoce i warzywa	0,29	0,02	0,57	0,03	-0,24	-0,41	0,24	-0,41
Zdarzają się okresy, gdy chudnę kilkanaście kilogramów, a potem tyję	0,20	0,06	0,59	0,27	-0,39	-0,46	0,23	-0,32
Uczę się z Internetu diet	0,14	0,26	0,66	0,35	-0,61	-0,51	0,23	-0,40
Aby nie czuć głodu wypijam duże ilości wody	0,36	0,01	0,62	0,25	-0,31	-0,57	0,19	-0,45
Przyjmuję tabletki przeczyszczające	0,11	0,20	0,35	0,73	-0,68	-0,62	-0,46	0,36
Prowokuję wymioty po jedzeniu	0,20	0,27	0,14	0,67	-0,50	-0,44	-0,55	0,32
Gdy sprowokuję wymioty odczuwam ulgę	0,18	0,24	0,06	0,64	-0,44	-0,39	-0,50	0,32
Prowokowanie wymiotów łagodzi napięcie	0,15	0,29	0,07	0,64	-0,48	-0,36	-0,52	0,30
Miałam problemy zdrowotne z powodu stosowania środków przeczyszczających	0,08	0,17	0,47	0,67	-0,69	-0,65	-0,26	0,19
	6,84	5,89	6,49	2,65				
	0,20	0,17	0,19	0,08				

Pierwszy czynnik, którego udział w wyjaśnieniu wariacji wynosi 20% został nazwany - „*Negatywny obraz własnego ciała*”. Na treść psychologiczną tego czynnika składają się zachowania wskazujące na poczucie wstydu z powodu własnego wyglądu, poczucie bycia osobą za grubą i pragnienia obniżenia masy swojego ciała.

Drugi czynnik, którego udział w wyjaśnieniu wariacji wynosi 17% został nazwany - „*Objadanie się*”. Na treść psychologiczną tego czynnika składają się obja-

danie się w sytuacji przeżywania negatywnych emocji: smutku, samotności, doświadczania stresu, niepokoju.

Trzeci czynnik, którego udział w wyjaśnieniu wariacji wynosi 19% został nazwany - „*Restrykcyjne diety*”. Psychologiczną treść tego czynnika tworzą zachowania mające na celu radykalne obniżenie masy ciała: stosowane diety, liczenie kalorii.

Tab.2. Wyniki średnie, odchylenia standardowe oraz współczynniki rzetelności alfa Cronbacha dla całej skali oraz dla poszczególnych itemów tworzących skalę *Negatywny obraz własnego ciała*

Śred=13,7081 Odch.st=12,24 Alfa Cronbacha: 0,93; Średnia kor. między poz.: 0,55	Śred.gdy usunięte	War.gdy usunięte	OdSt.gdy usunięte	Poz-Cał. Korel.	Alfa gdy usunięta
Uważam, że jestem za gruba	11,88	127,28	11,28	0,67	0,93
Uważam, że mam za grube poślądki	12,45	128,69	11,34	0,57	0,93
Gdy patrzę na moje ciało czuję obrzydzenie	12,91	128,98	11,36	0,74	0,93
Rozebranie się na plaży, na basenie jest dla mnie niemożliwe, gdyż uważam, że jestem za gruba	12,84	128,86	11,35	0,72	0,93
Zazdroszczę osobom szczuplejszym ode mnie	12,46	123,26	11,10	0,76	0,93
Nie lubię swoich bioder	12,68	126,20	11,23	0,68	0,93
Nie podoba mi się moje ciało	12,50	121,83	11,04	0,83	0,92
Uważam, że mam za grube uda	12,32	123,60	11,12	0,71	0,93
Wstydzę się swojego ciała	12,83	125,89	11,22	0,79	0,93
Nie potrafię polubić swojego ciała	12,84	127,36	11,29	0,73	0,93
Uważam, że mam za duży brzuch	12,45	125,58	11,21	0,66	0,93
Bardzo pragnę schudnąć	12,63	124,70	11,17	0,69	0,93

Tab.3. Wyniki średnie, odchylenia standardowe oraz współczynniki rzetelności alfa Cronbacha dla całej skali oraz dla poszczególnych itemów tworzących skalę *Objadanie się*

Śred=6,01; Odch.st=7,07; Alfa Cronbacha: 0,92; Średnia kor. między poz.: 0,58	Śred.gdy usunięte	War.gdy usunięte	OdSt.gdy usunięte	Poz-Cał. Korel.	Alfa gdy usunięta
Jedzenie jest metodą łagodzącą stres	5,470	40,390	6,355	0,740	0,911
Objadam się, gdy jestem na kogoś zła	5,449	38,755	6,225	0,827	0,905
Jem, gdy jest mi smutno	5,454	38,540	6,208	0,760	0,909
Jem, gdy jestem zdenerwowana	5,389	38,681	6,219	0,828	0,905
Jem, gdy jestem nieszczęśliwa	5,341	39,154	6,257	0,750	0,910
Jem, gdy czuję się samotna	5,605	41,125	6,413	0,708	0,913
Jedzenie uspokaja mnie	4,989	39,838	6,312	0,593	0,922
Objadam się	5,016	40,567	6,369	0,631	0,918
Gdy jestem sama objadam się	5,373	39,607	6,293	0,672	0,915

Tab.4. Wyniki średnie, odchylenia standardowe oraz współczynniki rzetelności alfa Cronbacha dla całej skali oraz dla poszczególnych itemów tworzących skalę *Restrykcyjne diety*

Śred=8,11; Odch.st=9,21; Alfa Cronbacha: 0,92; Średnia kor. między poz.: 0,52	Śred.gdy usunięte	War.gdy usunięte	OdSt.gdy usunięte	Poz-Cał. Korel.	Alfa gdy usunięta
Stosuję diety celem obniżenia masy ciała	7,16	66,58	8,16	0,77	0,91
Korzystam z informacji na temat diet z Internetu	7,28	68,01	8,25	0,76	0,91
Znam wartość kaloryczną każdego zjadanego produktu	7,54	72,22	8,50	0,71	0,91
Kilka razy w tygodniu sprawdzam czy nie przytyłam	7,26	68,39	8,27	0,66	0,91
W Internecie znajduję wiedzę o sposobach obniżenia masy ciała	7,23	67,19	8,20	0,72	0,91
Ściśle liczę kalorie spożywanych posiłków	7,60	71,77	8,47	0,73	0,91
Mogę powiedzieć, że stosuję restrykcyjną dietę	7,71	74,31	8,62	0,64	0,91
Podstawą mojej diety są owoce i warzywa	6,94	70,48	8,40	0,58	0,92
Zdarzają się okresy, gdy chudnę kilkanaście kilogramów, a potem tyję	7,55	74,30	8,62	0,61	0,91
Uczę się z Internetu diet	7,63	71,86	8,48	0,72	0,91
Aby nie czuć głodu wypijam duże ilości wody	7,18	68,62	8,28	0,69	0,91

Tab.5. Wyniki średnie, odchylenia standardowe oraz współczynniki rzetelności alfa Cronbacha dla całej skali oraz dla poszczególnych itemów tworzących skalę *Przeczyszczanie się*

Śred=1,03; Odch.st=2,10; Alfa Cronbacha: 0,77; Średnia kor. między poz.: 0,55	Śred.gdy usunięte	War.gdy usunięte	OdSt.gdy usunięte	Poz-Cał. Korel.	Alfa gdy usunięta
Przyjmuję środki przeczyszczające	0,72	2,23	1,49	0,73	0,60
Prowokuję wymioty po jedzeniu	0,65	2,26	1,50	0,57	0,74
Miałam problemy zdrowotne z powodu stosowania środków przeczyszczających	0,68	2,01	1,42	0,56	0,76
Gdy sprowokuję wymioty odczuwam ulgę	0,66	2,21	1,37	0,78	0,75
Prowokowanie wymiotów łagodzi napięcie	0,59	2,09	1,35	0,70	0,76

Czwarty czynnik, którego udział w wyjaśnieniu wariacji wynosi 7% został nazwany – „Przeczyszczanie się”. Na treść psychologiczną tego czynnika składają się zachowania wskazujące na stosowanie środków przeczyszczających, prowokowanie wymiotów.

Wyodrębnione cztery czynniki wyjaśniają w sumie 63% wariacji.

W tabelach 2-5 przedstawiono średnie, odchylenia standardowe, współczynniki rzetelności wewnętrznej alfa Cronbacha dla skal KBZOK oraz dla poszczególnych itemów tworzących daną skalę kwestionariusza.

Jak pokazują powyższe tabele, współczynniki rzetelności dla poszczególnych skal kwestionariusza wahały się w granicach od 0,93 do 0,60.

Wykonano ponadto test retest w odstępie 2 miesięcy. Współczynniki korelacji były istotne na poziomie 0,001 i przedstawiały się następująco: dla skali *Negatywny obraz własnego ciała* $r_{tt}=0,90$, dla skali *Objadanie się* $r_{tt}=0,85$, dla skali *Restrykcyjne diety* $r_{tt}=0,87$, a dla skali *Przeczyszczanie się* $r_{tt}=0,65$.

Podsumowanie

Na podstawie uzyskanych wyników można powiedzieć, że Kwestionariusz do Badania Zaburzeń Odżywiania u Kobiet stanowi rzetelne, posiadające dobre właściwości psychometryczne narzędzie, służące do badania różnych wymiarów zaburzonych postaw wobec odżywiania się oraz objawy negatywnego obrazu własnego ciała.

Correspondence address

Beata Pawłowska
II Klinika Psychiatrii i Rehabilitacji Psychiatrycznej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie
20-439 Lublin, ul. Głuska 1
Tel. 81 7440967
e-mail: pawlowskabeata@tlen.pl

Załącznik 1

Kwestionariusz KBZOK autorstwa Beaty Pawłowskiej

Lp.	Itemy	Nigdy	Rzadko	Czasami	Często	Zawsze
1	Uważam, że mam za grube uda					
2	Jedzenie jest metodą łagodząca stres					
3	Miałam problemy zdrowotne z powodu stosowania środków przeczyszczających					
4	Znam wartość kaloryczną każdego zjedanego produktu					
5	Gdy jestem sama objadam się					
6	Nie potrafię polubić swojego ciała					
7	Kilka razy w tygodniu sprawdzam czy nie przytyłam					
8	Uważam, że mam za grube pośladki					
9	Objadam się, gdy jestem na kogoś zła					
10	W Internecie znajduję wiedzę o sposobach obniżenia masy ciała					
11	Zazdroszczę osobom szczuplejszym ode mnie					
12	Przyjmuję tabletki przeczyszczające					
13	Stosuję diety celem obniżenia masy ciała					
14	Jem, gdy czuję się samotna					
15	Nie lubię swoich bioder					
16	Ściśle liczę kalorie spożywanych posiłków					
17	Jem, gdy jestem zdenerwowana					
18	Mogę powiedzieć, że stosuję restrykcyjną dietę					
19	Bardzo pragnę schudnąć					
20	Objadam się					
21	Prowokuję wymioty po jedzeniu					
22	Gdy patrzę na moje ciało czuję obrzydzenie					
23	Podstawą mojej diety są owoce i warzywa					
24	Jedzenie uspokaja mnie					
25	Uważam, że mam za duży brzuch					
26	Uczę się z Internetu diet					
27	Uważam, że jestem za gruba					
28	Zdarzają się okresy, gdy chudnę kilkanaście kilogramów, a potem tyję					
29	Jem, gdy jestem nieszczęśliwa					
30	Aby nie czuć głodu wypijam duże ilości wody					
31	Nie podoba mi się moje ciało					
32	Gdy sprowokuję wymioty odczuwam ulgę					
33	Korzystam z informacji na temat diet z Internetu					
34	Rozebranie się na plaży, na basenie jest dla mnie niemożliwe, gdyż uważam, że jestem za gruba					
35	Jem, gdy jest mi smutno					
36	Prowokowanie wymiotów łagodzi napięcie					
37	Wstydzę się swojego ciała					